

راځئ په یوه هېواد کې د ظرفیت لوړول وپېژنو

سرریزه

د انکشاف په لور یو وده کوونکی روښ

نن سبا په انکشافی ټولنه کې رابرسېره کېدونکې هوکړه شته چې د « وړتیا وده » یا « رشد ظرفیت » د بشري انکشاف انجن دی. د اوسنیو اقتصادي، اقلیمي او غذايي بحرانونو په وخت کې، د دولتي او ټولنیزو وړتیاوو وده به زیاته ارزښتناکه پاته شي تر څو تگلارې طرحه او پلي کړي او د دې بحرانونو اغیزې حد اقل ته ورسوي. په دې توګه د پرمختګ د دوام او د انکشاف د هدفونو، که هغه پخواني د زریزې موخې وي او که اوسني د تلپاتې انکشاف هدفونه وي، د لاسته راوړلو لامل شي.

وړتیا یا ظرفیت لوړول له دې اصله پیل کېږي چې خلک هغه وخت ښه توانمند کېږي چې کله خپل پوره پوتنسیال (ممکنه وړتیا) ته ورسېږي کله چې د انکشاف وسیلې پیاوړه وي – په کور د ننه خلکو لخوا وده ورکړل شوې وي، اوږدمهاله وي، او د هغو په واسطه په ټولیز ډول رامنځته او مدیریت شي، چې ورنه ګټه اخلي.

خو په دقیقه توګه د ظرفیت یا وړتیا لوړولو څخه زموږ موخه څه ده؟ داسې ښکاري چې د دې کلمې له زیات شهرت سره د هغو په هکله تشویشونه هم زیات شوي دي. د ځینو لپاره، د ظرفیت لوړول هر هغه هڅه کېدی شي چې کوم چاته وروښیو چې یو څه وکړي، یا هغه په غوره توګه وکړي. د نورو لپاره ممکن د نویو نهادونو یا د زرو د تقویمي په معنی وي. ځینې د ظرفیت وده د ښوونې او روزنې او ترېننګ په شکل ویني، په داسې حال کې نور بیا هغه په یوه پراخه معنی اخلي لکه د انفرادي کسانو د حقونو خونديتوب او ورته لاسرسی او یا ازادې.

وړتیا یا ظرفیت لوړول: وسیلو ته لارې

د ملګرو ملتونو د پراختیایي ادارې لپاره د ظرفیت وده پورته ټول عناصر په ځان کې نغاړي. دا اداره د وړتیا لوړول د یوې داسې پروسې په توګه ګوري په کومه کې چې افراد، سازمانونه او ټولني توانمندی تر لاسه او غښتلي کوي او ساتي یې تر څو د خپل ځان انکشافی هدفونه د زمانې په تېرېدو سره ورباندې وټاکي او تر لاسه یې کړي.

په ساده توګه، ویلی شو که د وړتیا (ظرفیت) معنی هغه وسیلې وي چې په مرسته یې پلان کړو او هغه بیا تر لاسه کړو، نو د وړتیا لوړول بیا دې وسیلو ته د رسېدو د لارو په معنی دی.

د ملګرو ملتونو د پراختیایي ادارې د وړتیا لوړولو په پروګرام کې یو بنسټیز عنصر بدلون او نوښت دی. د یوه فعالیت لپاره چې دا اداره ورته د وړتیا لوړولو په نظر وګوري، ورباندې عمل وشي او وهڅول شي، نو دا باید بدلون او نوښت رامنځته کړي کوم چې د زمانې د تېرېدو په بهیر کې په داخل کې رامنځته او دوام وکړي. داسې بدلون او نوښت د فعالیتونو له سرته رسولو وړ اخوالیدل کېږي؛ د دې په ځای، هغه بیا د طرز فکر او عادتونو د بدلون خبره په ځان کې لري.

ستاسو د خپلې تجربې په بنا، کله مو هم فکر کړئ چې ولې ځینې ټاکلي حکومتي نهادونه تر نورو غوره کار کوي؟

ورتيا انكشاف دی

د ظرفیت وده د بدلون په معنی دی کوم چې انفرادي کسان، رهبران، سازمانونه او ټولني توانمند کوي. که کوم څه د هغو کسانو لخوا چې موخه یې ورته گټه رسول وي رامنځته، رهبري او دوام لرونکی شوی، که بدلون او نوښت رامنځته نه کړي، نو داسې نه بلل کېږي چې وړتیا یې لوړه کړې ده، که څه هم یو مناسب انکشافی مقصد یې تر لاسه کړی وي. لاندې مثالونه سره پرتله کړئ...

یادښت – د لاندې جدول لنډه تشریح: په لاندې جدول کې په بنی پلو لمړي ستون کې له وړتیا (ظرفیت) لوړولو سره دودیز چلند بنیې چې باید ورنه ښه وشي. خو په دوهم یا منځني ستون کې بیا په روښ بدلېږي. همدارنگه، دریم ستون مور ته د دواړو تر منځ توپیر راښيي. باید ووايو چې دا یوازې په تمویلونکو پورې اړه نه لري چې له دولتي ادارو سره د لمړي ستون دودیز کار په دوهم ډول باندې واړوي. په حقیقت کې دا د دولت کار دی چې په قوي سیاسي ارادې سره د ښو غوره پالیسیو، قوانینو او مقرراتو چې په هغه کې د لیاقت په بنسټ په کار گومارنې، صلاحیت او ترفیع ورکولو، شفافیت، حساب ورکولو او نورو کلک پلي کول او نظارت اړین وي. که په دولت کې گومارنې، صلاحیت ورکول او نور د واسطې، انډیالو، گوندي او سمې معیارونو به بنسټ وي مور له دودیزو انکشافی چلند څخه چې په لمړی ستون کې ښوول شوی دی و دوهم منځني ستون ته چې غوره دی نه شو تللی.

د انکشاف سره دودیز چلند	د وړتیا ودي داسې روښ ته حرکت چې د بشري انکشاف لامل شي	کوم توپیر رامنځته کوي؟
په دې کې ترېننگ چې څنگه په مارکېټ کې تر ټولو نوي تکنالوژي وکارول شي	د یوه هر اړخیزه پروگرام نه بېلېدونکې برخه ترېننگ تر څو د ظرفیت مسئلې حل کړی، چې څنگه په اسانۍ سره تر لاسه کېدونکې تکنالوژي چې د سازمان د هدفونو لپاره چې د پرسونل په انکشافی پلان کې شتون ولري، مناسبې وي، له شته مشوقاتو سره مل وي تر څو نوي مهارتونه وکاروي، ترېننگ شوو کسانو ته توان ورکړي چې نور د هغې تکنالوژي په کارونه کې وروزل شي، په روښانتیا سره د هغو گټې د پرسونل د ودې سره، د پرسونل کړنې د ټیم د کړنو سره تړاو ورکړي او د ټول سازمان د اغیزمنتیا په توان باندې مثبت اغیزه وکړي، تر څو خپلې دندې تر سره کړي.	یوازې یو خانگري او یو ځل کار نه وي.
یو بهرنی کارپوه گومارل تر څو په یوه وزارت کې کار وکړي تر څو یو اړین کار سرته ورسوي (د تشي ډکول).	یو بهرنی کارپوه ځایي کارمندانو ته د کوچ او روزونکي په توگه په وزارت کې د یوه ټاکلي وخت لپاره کار کوي، د بنسټونو سره تړاو، روزل او لاس نیوی (منتورېنگ) پروگرامونه د عامه خدماتو رسونې نه بېلېدونکې جز دی.	د پوهې او تخصص لېږد، له بهره یې نیازه کول، تخصص په اوږدمهال کې، د پرسونل انکشاف
د یوې پروژې ټیم د یوه نړیوال ډونر له خوا تهیه شوی، په یوه ځایي اداره کې ورته ځای ورکړل شوی، خو د ډونر میکانیزم کاروي او ورته راپور ورکوي.	د پروژې ټیم د یوه نړیوال ډونر لخوا تمویل شوی (خو قرادادونه د محلي ادارې لخوا ورکړل شوي)، په یوه وزارت کې کار کوي او ځایي میکانیزم کاروي تر څو پروژه پلي کړي، یوه روښانه ستراتیژي لری تر ځایي سیستم وړتیا تقویه کړي او په ایډیال توگه داسې حالت ته ورسېږي چې د وزارت په سیستم کې پوره مدغم شي (په بودجه، د پوستونو په تاسیس، په پېرول او نورو کې ادغام).	کوم موازي سیستم نه وي بلکه له شته ځایي سیستم سره اخیستل شوی وي تر څو په پای کې د ملي/ځایي سیستم وړتیا تقویه شي چې ورته کارونه (پروژې) په راتلونکې کې د خپل کاري استقامت او ورځنی کار په توگه اجرا کړي.
یوه تمویلونکې اداره خدمات او شیان له نړیوال مارکېټ څخه تدارت او تهیه کوی د حکومت د وزارت په نمایندگس	د تدارکاتو د پروسې د تاسیس مرسته کوي کوم چې رڼه (شفافه)، د حساب ورکولو وړ او خواب ورکونکې وي و ملي اړتیاوو ته او ملي سیستمونه کاروي.	د ملي تدارکاتي سیستم انکشاف کوم چې اغیزمن وي او له نړیوالو سټنډرډونو سره برابر وي.

ولی وړتیا (ظرفیت) مهمه ده

« پخوانی مودل په یوه ناسمه فرضیه بنا و ... دا چې ممکنه ده په پرمختیایي هیوادونو کې په خورا اسانۍ سره له شته ظرفیتونو سترگې پټې کړو او ځای یې په هغې پوهې او سیستمونو ونیسو چې بل ځای به بهر کې تولید شوي وي – د انکشاف یو شکل چې ځای ناستی کېږي، نه هغه انکشاف چې د بدلون او نوښت شکل لري.» د ظرفیت وده: د زرو ستونزو لپاره نوي حل لاری.

نو مور اوس تشخیصولی شو چې وړتیا (ظرفیت) انکشاف دی. څنگه مور دې فکر ته راوړسېږو؟ ځینې به ووايي چې انکشافی ټولني یو جالب مسیر غوره کړی دی:

یادښت -- د لاندې جدول تشریح: په لاندې جدول کې د ملګرو ملتونو د پراختیایي ادارې (UNDP) د ظرفیت لوړولو ودې پروګرام رابښی. په دې کې په لمرې ستون کې فرضیې، په دوهم یا منځنی ستون کې انکشافی مرستی او ډول یې او په دریم ستون کې د هغو پایلې ښودل کېږي. روښانه ده چې په پورته خوا کې د جدول دودیزې او پخوانې فرضیې، کارونه او پایلې ښوول شوي دي. خو د جدول چې هر څومره کښته خو د دې ادارې د ظرفیت لوړولو هڅې اصلاح کېږي او په پای کې هغه څه ښیي چې اوس یې ټولې ادارې باید له دولت سره تر سره کړي.

د ملګرو ملتونو د پراختیایي ادارې د ظرفیت لوړولو د روښ وده		
فرضیې	په عمل کې ...	پایلې ...
پراختیایي هېوادونه پیسو ته اړتیا لري	انکشافی مرستی پرمختللي هېوادونه پراختیایي هېوادونو ته قرضه یا بېلا عوضه مرستی ورکوي	<ul style="list-style-type: none"> په پانګونه او راپور ورکول زیات تمرکز وی تر پایلو د فرضی زیاتوالی په بهرنیو مرستو تکیه پروژې ختمېږي کله چې پیسې خلاصې شي
پراختیایي هېوادونه باید یوازې ځانونه د پرمختللو هېوادونو په نمونو عیار کړي	تخنیکي مرستی بهرني کارپوهان راځي تر څو خپلې پروژې پلي او اجرا کړي، کومې چې تمه لري هغو پروژو ته ورته پایلې ولري چې دوی په پرمختللو ملکونو کې لیدلي وی.	<ul style="list-style-type: none"> پروژې پیل کېږي، خو له ځایي موخو او لمریتوبونو سره اړیکه نه لري داسې انگېږي چې په ځایي کچه کومې سرچینې نشته په بهرنیو کارپوهانو تکیه کوي تخصص تل له بهرنیانو و ځایي کسانو ته نه لېږدول کېږي په بهر ولاړ مودل کېدی شي ځایي واقعیتونه له پامه وغورځوي د مرستی مفکوره د پرمختللو او پراختیایي ملکونو تر منځ نا برابري اړیکې برجسته کوي
مخ په وده هېوادونه باید له پرمختللو هېوادونو سره مشارکت وکړي	تخنیکي همکاري زیات تمرکز په ترېننګونو، د پوهې په انتقال، د ملي پالیسیو او لمریتوبونو په بنا	<ul style="list-style-type: none"> ځایي تخصص وده وکړي پروژې تر یوې کچې له ځایي لمریتوبونو او هدفونو سره سر خوري د بهرنیو قوتونو په واسطه په مخ ځي، د ځایي نهادونو او وړتیاوو د ودې فرصتونه ضایع کېږي ګران تمامېږي
مخ په وده هېوادونه باید د پروسې پخپله مالکیت ولري، طرح، مدیریت او اجرا یې کړي او دوام ورکړي.	د ظرفیتونو وده په ځایي توانمندی او د بومي وړتیاوو په ټینګښت تمرکز	<ul style="list-style-type: none"> له ځایي زېرمو – خلکو، مهارتونو، تکنالوژيو، نهادونو تر ټولو زیات کار اخلي – او په دې بنا کوي د قدرت د نابرابرۍ په اړیکو کې د شتمنو او بېوزلو، عادي او ګوښه شوو (هېوادونو، ګروپونو او کسانو) په منځ کې یو ټول شموله روښ خپلوي د پالیسی او بنسټونو د اصلاح له لارې په ژور او تلپاتې بدلون باندې تمرکز کوي تر ټولو غوره کړنو له شرایطو سره مناسب انتخاب ته ارزښت ورکوي ځکه یو ډول کړنې په هر ځای کې کار نه ورکوي.